

Huan Valera

MORSAMOR

Edicija Klasici španskog realizma

Urednik: Vladimir Karanović

Naslov originala:

Juan Valera, *Morsamor*, edición, introducción y notas de Leonardo Romero Tobar, Sevilla: Editorial José Manuel Lara, Biblioteca Clásicos Andaluces, 2003. 308 pp.

Esta obra ha sido publicada con una subvención de la Dirección General de libro, Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura de España.

Ovo delo objavljeno je uz pomoć Glavne direkcije za knjigu, arhive i biblioteke pri Ministarstvu za kulturu Španije.

Huan Valera

MORSAMOR

*Sa španskog prevela:
Katarina Krstić*

*Pogovor napisala:
Mirjana Sekulić*

Pi-press, 2012.

MORSAMOR

Herojski podvizi, ljubavne zgode i igre sudbine Migela de Suerosa i Tibursija de Simaonde

*Cesse tudo ó que a Musa antigua canta¹,
Que outro valor mais alto ae alevanta.*

KAMOIŠ, *Luzijadi*. Prvo pevanje.

*Alter erit tum Tiphys, et altera quae vehat Argo²
Delectos Heroas:*

VERGILIJE. IV *Ekloga*.

Uzvišenom gospodinu, grofu iz Doma Valensije,
Dragi moj rođače, kako bih nečim zaokupio svoje egoistične patnje, jer sam već tako star i krhkog sam zdravlja, zbog svoje patriotske patnje gledajući Španiju tako oslabljenu i nemoćnu, odlučih da raspustim svoju maštu, koju nikada i nisam mnogo sputavao, puštajući je da uzleti po ovim božanskim svetovima, da bih napisao roman koji ti posvećujem.

1 *Što muza pevaše nekad, sve pada / Pred veličinom što se diže sada.*
Luis de Kamoens, *Luzijadi*. Preveo s portugalskog Đorđe Šaula, Beograd, Srpska književna zadruga, 1981.

2 *Neki drugi Tifj i drugi Argo, predvođiće odabrane junake.*

Shvativši ozbiljno neka ironična pravila don Leandra Fernandes de Moratina iz njegove *Lekcije iz pesništva*, uneo sam u moju knjigu sve što mi se urezalo u pamćenje o onome što sam čuo ili čitao o hvalospěvu jedne epohe poprilično drugačije od ove sadašnje, kada je Španija bila najznačajnija sila u Evropi. Budući da danas to više nije, pokušao sam sebe da utešim pišući *najantimoratski* roman od svih mojih književnih ostvarenja. Sa sigurnošću mogu da tvrdim da u njemu ima:

*Sveg što može da zbroji fantazija,
dok slavna proizvodi snoviđenja:
magija, alhemija, teozofija,
nautika, umetnost, retorika,
bramanska, paganska mitologija
sveta, svetovna, svetska istorija.*³

Kao i mnogih drugih zanimljivosti.

Ako bi uprkos bogatstvu sastojaka, duhovna hrana koju serviram publici ipak ispala neukusna ili otužna, neću ti poricati da će me to silno rastužiti, ali će mi za utehu služiti moja bezazlena namera. Ništa nije bezazlenije od pisanja knjige namenjene da zabavi, pa čak iako ona na kraju i ne ispadne zabavna. Svaka razborita osoba koja odluči da ne čita ovu knjigu, izbeći će neprijatnosti koje bi joj ja bez namere mogao prirediti. Ja ne pretendujem da podučavam niti da išta dokazujem. Ako neko izvuče naračuvčenja i pouke čitajući ovu knjigu, on, a ne ja, biće za njih sam odgovoran. Ja samo nastojim da na kratko zabavim onoga ko me bude čitao, dok mudracima prepuštam da podučavaju i obrazuju sebi slične, a našim političarima prepuštam težak zadatak da nas obnove i da nas izvuku iz blata u koje smo se zaglibili.

3 Stihovi 403–407. iz dela *Lekcije iz pesništva*, Leandra Fernandes de Moratina (1760–1828). Stihove preveo i prepevao Željko Donić.

Moram da ti priznam, međutim, da me ponekad obuzimaju pomalo ohola razmišljanja, jer verujem da je najbolji način za obnovu o kojoj se toliko govori, rasonoda u časovima dokolice i pripovedanje priča, koliko god one bile malo zabavne, ne razmišljajući o novim brodovima, ni o utvrđenjima, ni o malom broju vojnika koje imamo, sve dok ne postanemo ponovo bogati, što je u današnje vreme neophodni uslov da bismo bili jaki. Moć i snaga danas zavisi od luksuza. Budimo stoga slabi i nenaoružani dok ne budemo mogli da uživamo u luksuzu. Oponašajmo Don Kihota u trenutku kada je poželeo da postane pastir, nakon što ga je porazio Vitez od Belog Meseca. Dok jedni budu šišali ovce, a drugi budu skupljali mleko u muzilicama i pravili kajmake i sireve, uvećavaće se bogatstvo pojedinca, a samim tim i kolektivno. Svi mi, a pogotovo ja, onesposobljen zbog starosti za te tako korisne radnje, posvetimo se sviranju frule ili nekog drugog pastirskog instrumenta da se ovčice razvesele i,

na ispašu zaborave, slušajući

ili makar da se uteše što ih retko ili gotovo nikada ne vode na ispašu pastiri. Kako bi živeli srećno u ovoj Arkadiji, na koju smo sada osuđeni, setimo se naših minulih podviga, koje još uvek nisu dostigli ni najmoćniji i najponosniji narodi, i stvarajmo, na osnovu tih uspomena i u dobrom raspoloženju, koje nikada ne sme da nas napusti, priče poput ove koju ti posvećujem, a ona, ako nije zabavna, bar je zbog svoje naivnosti i bezazlenosti dostojna svakog priznanja. Ti joj odaj priznanje s tvoje strane, brani me blagonaklono od onih koji me budu kritikovali i smatraj da ti je zauvek privržen prijatelj i rođak,

Huan Valera

U SAMOSTANU

I

U prvoj trećini XVI veka, u jednom franjevačkom samostanu, smeštenom nedaleko od grada Sevilje, gotovo na granici sa Gvadalkivirom i u ugodnoj samoći, živeo je jedan dobar monah zvani fra Migel de Sueros, koji je najverovatnije poreklom iz istoimenog stenovitog i malog mesta.

Ne beše Otac ni visok ni nizak, ni mršav ni punačak. A kako se takođe nije isticao ni po preteranom asketizmu, ni po govorljivosti u propovedaonici, ni po tome što je mnogo znao o teologiji i kanonima, ni po bilo čemu drugom, niko ga nije posebno primećivao među trideset i pet ili trideset i šest monaha koliko ih beše u samostanu.

Prošlo je više od četrdeset godina od kada se zamonašio. I život mu je tamo lagano proticao u miru i tišini, bez i najmanjeg znaka ni nagoveštaja da će ostaviti traga na svom nevažnom putu, koji je privodio kraju, ka mračnoj smrti koju niko neće žaliti ni oplakivati, jer iako fra Migel nije bio antipatičan, nije takođe bio ni simpatičan, bez veštine da bude dopadljiv i sklapa prijateljstva, koja, čini se, nije imao ni u samostanu, ni van njega.

Na osnovu izloženog, niko se ne može iznenaditi što su u veliki zaborav zapali i ime i život fra Migela.

Već ćeš videti, radoznali čitaoče, ako budeš imao strpljenja da nastaviš čitanje ove priče, razloge koji su me pokrenuli da iz zaborava izvučem tako nevažnu ličnost.

Postoje dva razloga za takvu odluku: jedan je vrlo specifičan, i on će se otkriti na kraju ove priče; drugi je

uopšteniji i može se izneti na početku, što ću ja upravo sada na ovom mestu i uraditi.

Svako ljudsko biće, posmatrano sa distance i površno, nedostojno je pamćenja ako nije postiglo svojim časnim delima ili izgovorenim ili napisanim rečima da značajno utiče na događaje svog vremena, praveći pometnju u svetu. Oni koji ni delima ni razmišljanjima ne uspeju da se istaknu, promiču kao sene ne ostavivši ni traga na životnom putu i odlaze u zaboravljenu grobnicu, a da niko ne oplakuje njihovu smrt i da se niko za nekoliko godina, ili nekoliko dana, više i ne seća da su postojali.

Međutim, kada nekim slučajem i na neki način uspemo da prodremo u dubine srca i u naskrovitije i najmračnije odaje uma naizgled beznačajne osobe, tada često možemo promeniti mišljenje koje o njoj imamo, jer ćemo tamo otkriti mnoštvo predivnih misli i uzvišenih nadanja i uzburkamo more snažnih osećanja, koja su čas dobra, čas loša, a ako uspeju da postanu plemenita daju vrednost i značaj osobi kojoj pripadaju i prema njoj bude divljenje možda čak i veće od onoga koje u nama bude najznačajniji ljudi kada saznamo za njihove herojske podvige ili kada čitamo njihova besmrtna dela.

Fra Migel na početku ove priče, kada sam ga predstavio svojim čitaocima, nije bio ni pisac ni propovednik, niti se po čemu izdvajao. Bilo koji drugi monah iz njegovog samostana bio je istaknutiji od njega.

Pre nego što se posvetio religioznom životu takođe nije uspeo da se dokaže. Imao je već punih sedamdeset i pet godina i za sve u svojoj okolini nije predstavljao ništa više do jedne u nizu nebrojenih jedinki ljudskog roda.

U samostanu se malo znalo, a nikoga i nije mnogo interesovalo da zna, o životu fra Migela pre nego što je postao monah.

Kao i mnogi drugi muškarci, u tom dugom periodu anarhije, nereda i građanskih ratova, koji je prethodio vlada-

Mirjana Sekulić

**MORSAMOR HUANA VALERE:
DUHOVNI TESTAMENT KNJIŽEVNE GENERACIJE
1868. I PRETEČA GENERACIJE 1898.**

Huan Valera (1824-1905) pripada prvoj generaciji španskih realista i svrstava se u književnu *Generaciju 1868*. On zastupa jednu vrstu idealističkog i duhovnog romana. Prema idealističkoj estetici, pod uticajem Hegela, umetnost predstavlja poetsku viziju stvarnosti, ulepšanu, a ne njenu prostu imitaciju. Umetnost je, smatra Valera, duhovna tvorevina i ne treba da ima didaktičke ciljeve.

Huan Valera je do 1874. godine bio poznat kao politički pisac i književni kritičar koji je objavljivao članke u prestižnim časopisima. Slavu stiće objavljivanjem romana *Pepita Himenes (Pepita Jiménez)*, upravo te godine. Roman *Morsamor (Morsamor)* pripada drugoj etapi Valerinog romanesknog stvaralaštva, koja obuhvata period od 1895. do 1899. godine, tokom kog se Valera potpuno povukao iz javnog života (Romero Tobar, 2003: XXIX). *Morsamor* je njegov poslednji roman, objavljen 1899. godine i predstavlja najpotpuniji izraz Valerine poetike (Miraljes Garsija, 2006), sumu njegovih estetičkih i metafizičkih ideja, a većina španskih istoričara književnosti

ovaj roman je označila nekom vrstom „duhovnog testa-
menta *Generacije 1868*“.

Roman *Morsamor* predstavlja spoj biografskog isku-
stva, književne kulture i reakcije na krizu španske nacije.
Sinteza je Valerinih intelektualnih preokupacija, moralne
alegorije i minuciozne hronike izmišljenih događaja (Rome-
ro Tobar, 2003: LXIV). Mnogi ga nazivaju avanturističkim
romanom ili duhovnom autobiografijom, budući da je špan-
ski pisac napisao roman u poznim godinama svog života.

Autobiografski elementi u delu odnose se prvenstveno
na opise protagoniste, koji je sličan Valeri po godinama, ali
i fizičkom izgledu i slabovidosti. U biografske elemente kri-
tičari dela su ubrajali i Valerine političke ideje o preporodu
Španije. Ignacio Ferreras je roman tumačio kao bekstvo od
strašne stvarnosti koja je zadesila Španiju krajem XIX veka
sa gubitkom poslednje kolonije. Najznačajniji autobiografski
element je ipak nostalgični pogled u prošlost i autorovo pro-
mišljanje pređenog životnog puta (Romero Tobar, 2003: LX).

Kroz roman se provlače pitanje budućnosti iberške
nacije, preporoda Španije, smisla postojanja nakon smrti,
itd. (Romero Tobar, 2003: XLVI). U romanu *Morsamor* se
prepoznaje i Valerina težnja prema ezoteriji, granicama
racionalnog saznanja, pod uticajima budizma i indijske fi-
lozofije (Romero Tobar, 2003: XLIX – LII). Roman se zato
može čitati kao simboličko delo i politička alegorija.

Španski roman je u XIX veku pokazivao značajnu
sklonost prema propagandi različitih sadržina. To je kon-
stanta u prozi, kako pre revolucije 1868. godine, tako i u
realističkom romanu nakon tog datuma. Estetički principi
autora realističkih romana zasnivali su se na ideji da sa-
vremeno društvo može da postane materijal za književna
dela, tako da romani s kraja XIX veka predstavljaju od-
raz nacionalnih problema (Romero Tobar, 2003a). Valerin
Morsamor odražava istorijsku krizu političkog sistema re-

stauracije. Kritičari ovo delo svrstavaju u istorijski roman, iako se Valerina koncepcija istorijskog romana razlikuje od koncepcije njegovih savremenika. Za Valeru istorijski roman podrazumeva spoj istorijskih elemenata sa fikcijom radi većeg kredibiliteta pripovedane priče, budući da istorija predstavlja istinu i ono što se zaista dogodilo, dok roman zahteva lepotu i psihološku introspekciju (Sančes Garsija, 2009: 111,112). U Valerinom shvatanju istorijskog romana nema kontradiktornosti u spajanju istorije sa fantastičnim, egzotičnim i mističnim elementima.

Književna kritika i istorija su zanemarivale obimnu književnu produkciju, obeleženu nacionalnim brigama, koja korespondira sa tekstovima pokreta za preporod (*Regeneración*). Odras savremenih problema u književnim delima obuhvata široki spektar pitanja, koja, ukoliko ne odgovaraju u potpunosti složenoj istorijskoj stvarnosti, ipak daju neku njenu približnu sliku, smatra Leonardo Romero Tobar (2003a).

Valera je u posveti za roman *Morsamor* napisao da se radi o delu u kom samo želi da na kratko zabavi čitaoca, jer pouke ostavlja mudracima, a težak posao obnove Španije političarima. Međutim, Valera takođe priznaje da ponekad oholo razmišlja da je najbolji način za obnovu zemlje razonoda u časovima dokolice i pripovedanje priča, sve dok se Španija ne obogati, što je uslov za njenu moć.

Otud, radnja romana se ne odvija krajem XIX veka već u prvoj trećini XVI veka, u vreme rađanja modernog doba i smrti srednjeg veka. Protagonista, fra Migel de Sueros (fray Miguel de Zuheros), Morsamor, monah iz samostana iz okoline Sevilje, ni po čemu se nije razlikovao od drugih ljudi. Sa svojih sedamdeset i pet godina u svom okruženju predstavljao je ništa više do jedne od nebrojeno mnogo jedinki koje čine ljudski rod. Želeo je slavu i moć, ali nije uspeo da ih postigne. Uspesi i slava Španije budili

su ponos u njemu, ali istovremeno i prezir prema sebi, jer u njima nije učestvovao. Okultne veštine oca Ambrosija pokušaće da mu odagnaju potištenost i probude minule ambicije. No, ostaje pitanje, da li je to život ili san?

***Morsamor* i književni uticaji**

Valerin *Morsamor* je delo složene intertekstualne strukture i objedinjuje različite književne uticaje, a pre svega nastaje pod romantičarskim uticajima. Budući da se Valera u svom kritičkom bavljenju španskom književnošću dotakao i pitanja Espronsedinog dela *El diablo mundo*, iz perioda romantizma, roman *Morsamor*, napisan samo tri godine nakon kritičkog teksta o Espronsedi, ima puno odlika koje ga povezuju s tim delom, pa se smatra da mu je poslužilo kao inspiracija (Miraljes Garsija, 2006).

Morsamor se može tumačiti u okvirima fantastičnog žanra. Prema Valeri, navodi Karanović (2012: 222), elementi fantastike su poželjni kao sastavni deo svakog romana. Valera se bavio kritikom pisaca fantastike, uglavnom Poa i Hofmana, čija je popularnost u Španiji u XIX veku bila velika, a zatim se i sam oprobao u pisanju fantastičnih priča. Prve Valerine fantastične priče su bile obeležene njegovim interesovanjem za Orijent i egzotičnu književnost, što je omogućilo stvaranje atmosfere irealnog, fantastičnog i čudesnog. Međutim, te priče, kao i roman *Morsamor*, imaju izvor i u španskom folkloru. Valeri su okviri fantastičnog žanra služili za preispitivanje drugih značajnih pitanja, kao što su istorijska, politička, egzistencijalna, društvena, itd. (Rubio Kremades, 2003).

Valera je od prvih dela pokazivao interesovanje za folklor i posmatrao ga je iz najrazličitijih perspektiva u

svoj svojoj složenosti, bilo da se radi o velikim temama internacionalnog folklora ili skromnim manifestacijama andalužanske kulture, formulama fiksiranim u usmenom stvaralaštvu ili odrazu književnih tradicija dugog trajanja (Romero Tobar, 2003b). Leonardo Romero Tobar tumači uticaj folklora na roman *Morsamor* preko likova protagonista, avanturiste Morsamora, i lepe Urbasi, koje je Valera preuzeo iz dve različite i udaljene folklorne tradicije. Lik Urbasi je preuzet iz indijske tradicije. Ime i osnovne crte njenog karaktera replika su mitske figure iz starih religijskih knjiga iz Indije, kao što su *Mahabharata* i *Rig Veda*. Morsamor, čije ime upućuje na povezanost ljubavi i smrti (na latinskom: *mors*-smrt, *amor*-ljubav), jeste lik zasnovan na narodnoj legendi koju je Valera čuo od starog sveštenika u samostanu De Pjeda.

Roman *Morsamor*, poput *Don Kihota*, pripoveda avanture ostarelog (iako privremeno i za potrebe avantura podmlađenog) protagoniste, koji menja svoje ime u Morsamor, dobija štitonošu, a nakon avantura, kojima želi da postane dostojan ljubavi donja Sol, vraća se kući i umire (Hulija, 1990: 134). Sam Valera je upućivao na tumačenje *Morsamora* kao modernog viteškog romana (Romero Tobar, 2003: LXV). U tom modernom viteškom romanu je nastojao da predstavi stvarnu veličinu Španije i Portugala tokom jednog istorijskog perioda, preko radnje romana u kojoj prevladavaju izmišljeni i fantastični elementi.

Protagonista romana, fra Migel de Sueros, koji se podmlađuje kako bi ostvario svoje želje u potpunosti, upućuje i na povezivanje sa Geteovim *Faustom*. Isto tako, štitonoša Tibursio de Simaonda ima ulogu sličnu Mefistofelesu. Međutim, pojedini kritičari, kao što je Fereras (1990: 119), smatraju da u *Morsamoru* nema ničeg od *Fausta*.

Ženski likovi u romanu

Valera se u svojim romanima često bavi ženskom psihologijom (Karanović, 2012: 221). Prema kritičkoj studiji Mercedes Hulije (1990: 138 – 139), sve žene u romanu *Morsamor* predstavljaju simbole. Donja Sol je simbol dobrog porekla, s kojom bi, ukoliko se oženi, muškarac rešio svoj društveni status. Dona Olimpija je simbol inteligencije, Teletusa predstavlja seksualno zadovoljstvo, a Urbasi je simbol lepote, ljubavi i poezije. Morsamorovo iskustvo s njima tumači se kao četiri mogućnosti za sreću: bračni, intelektualni, čulni i kontemplativni život. Međutim, svako od ovih stanja Morsamor odbacuje kada u svom iskustvu otkrije prazninu koju sa sobom to stanje nosi.

Jedina žena koja je potpuno volela Morsamora je Urbasi i s njom se Morsamor ženi, ali njihova ljubav se ubrzo završava njenom smrću. Urbasi ga podseća na Beatris, devojkicu koju je poznavao pre nego što je postao fratar. On je iskoristio njenu ljubav i napustio je, nakon čega je Beatris tragično preminula. Urbasi predstavlja njenu reinkarnaciju. U oba slučaja ljubav je povezana sa smrću.

Morsamor kao izraz krize krajem XIX veka

Valera je bio duboko pogođen španskom nacionalnom krizom, nastalom povodom rata sa SAD-om 1898. godine, a koji će dovesti do gubitka poslednje španske kolonije, Kube. Sve to ovog pisca navodi na duboki pesimizam i nedostatak volje i inspiracije za pisanje književnih dela, pa i sam često ističe da postoji mogućnost da će *Morsamor*, koji je počeo da sastavlja znatno ranije pre datih

događaja, ostati nezavršen roman (Romero Tobar, 2003: XXXVI – XXXVIII). Međutim, iako se roman na osnovu datuma objavljivanja i autorovog stava prema aktuelnim događajima može povezati sa krizom krajem XIX veka, ostaje pitanje da li je Valera zaista i u kojoj meri utkao svoje viđenje savremene stvarnosti u roman, budući da ga je započeo pre početka spomenute krize.

Datum objavljivanja *Morsamora* i pojedine beleške iz posvete navode na tumačenje romana kao idealizovane reakcije jednog razočaranog čoveka na tragični sukob u kom se raspravlja o stvarnosti Španije. Radi se o tumačenju u skladu sa idejama pokreta za preporod. Međutim, Romero Tobar (2003a) ističe da je Valera započeo pisanje romana znatno pre velikih političkih događaja s kraja veka (rat sa SAD-om i gubitak poslednje kolonije, Kube), te da ti događaji nisu bili odlučujući uslovi za nastanak romana. *Morsamor* predstavlja Valerin *summa artis* i *summa vitae*, mozaik njegovih znanja o kulturi, duboko autobiografsko iskustvo i razmišljanje o stvarnosti kroz prizmu piščeve razočaranosti. Romero Tobar, dakle, smatra da se ne radi o romanu pokreta za preporod, već o romanu koji odražava intimnu reakciju autora na propast Španije. Valerin odnos prema savremenoj španskoj situaciji odražava se u njegovoj fikcionalnoj potrazi za slavnom prošlošću Španije. Ipak, ta potraga i izdvajanje ideja koje bi mogle poslužiti kao smernice u kritičnom trenutku u istoriji Španije može se protumačiti i kao predlog za razrešavanje španske krize. Ta potraga se takođe proširuje na istraživanje korena ljudske civilizacije putovanjem u Indiju u cilju dubljeg shvatanja čovekove sudbine. Iako ova potraga podseća na romantičarske pokušaje oživljavanja Zlatnog doba, postoji jedna značajna razlika. U romanu *Morsamor* Valera se vraća na renesansni princip umetnosti kao podražavanja uzora. Formula za preporod koju predlaže

Valera je sledeća: novo i originalno se sastoji u podražavanju starog. Dela iz prošlosti treba da budu predmet tumačenja i asimilacije koju će započeti moderni čovek u drugačijim okolnostima i istorijskom trenutku.

Ignasio Fereras (1990: 109 – 110), na primer, smatra da u Valerinom delu nema promišljanja o načinima preporoda Španije, već da pisac u delu traži objašnjenje ili utehu. Valera je u romanu napisao da "(...) *he puesto en mi libro cuanto se ha presentado a mi memoria de lo que he oído o leído en alabanza de una época muy distinta de la presente, cuando era España la primera nación de Europa. Así, he procurado consolarme de que hoy no lo sea (...)*"¹ (Valera, 2003: 6). Valerin stav je u delu podražavanje don Kihota nakon poraza od strane Viteza Belog Meseca i veličanje željene Arkadije umesto neizbežne stvarnosti.

Fereras (1990: 118) takođe povezuje roman *Morsamor* sa stavovima *Generacije 1898*, u smislu osveščivanja naroda, snova o preporodu, osmišljavanja neke bolje Španije, otkrivanja pejzaža. Zaključuje da bi roman na osnovu datih odlika mogao da bude preteča *Generacije '98*. *Morsamor* je preteča spomenute generacije pisaca i zato što Valera pripoveda o duhovnom preporodu, koji ga približava rešenjima koje ističu ovi pisci. Autori *Generacije '98* slično Valeri daju prednost obnovi duhovnog života u Španiji u odnosu na ekonomska, društvena i politička pitanja.

Valera predlaže obnovljenu etiku ljubavi s nadom da će uspeti da nadiđe egoizam i zavist i doprinese preporodu/regeneraciji umirućih španskih ideala (Turston-Grisvold, 1996: 37). Jedan od ideala koje delo preispituje

1 „(...) uneo sam u moju knjigu sve što mi se urezalo u pamćenje o onome što sam čuo ili čitao o hvalospevu jedne epohe poprilično drugačije od ove sadašnje, kada je Španija bila najznačajnija sila u Evropi. Budući da danas to više nije, pokušao sam sebe da utešim (...)“ (prevod: Katarina Krstić)

jeste religiozni ideal i na kraju romana trijumfuje hrišćanska doktrina. Morsamorova potraga se završava tamo gde i počinje – u samostanu.

Morsamor i egzistencijalizam

Prema Mercedes Hulija (1990: 133), *Morsamor* je modernistički roman zasićen egzistencijalističkim duhom epohe. Ona ga tumači kao priču o običnom čoveku koji nije zadovoljan samim tim što postoji, i stoga očajnički želi da prida smisao svom životu. Migel de Sueros je moderan čovek koji se pita o svom postojanju. Morsamorov opis ukazuje na njegovu beznačajnost na ovom svetu. On je simbol običnog čoveka koji živi i umire, a da nije ostavio traga za sobom.

Hulija (1990: 136) povezuje lik Morsamora sa Unamunovim idejama u romanu *Magla (Niebla)*, o čoveku koji ide kroz život i suočava se sa onim što mu sudbina donosi sa nadom da će mu upravo neki od tih događaja dati mogućnost da odgonetne tajnu svog postojanja. Morsamor shvata da je protraćio svoj život i zato želi priliku da ostvari bar jednu avanturu koja će mu doneti poštovanje drugih ljudi. Međutim, na kraju romana, protagonista se budi i pita da li su avanture bile stvarne ili ih je sanjao. Taj problem razrešava fra Ambrosio rečima da to pitanje nije važno, jer su avanture služile sticanju saznanja i donele mu duhovni mir koji je toliko priželjkivao.

Huan Valera sugerše čitaocima da život brzo prolazi, da sve prolazi kao senka, a da ostaje samo uspomena, slava ili patnja, u zavisnosti od dobrih ili loših učinjenih dela. Valera insistira na afirmaciji slobodne volje (Amoros, 2005: 344). Fra Migelu de Suerosu je pomoću magije

dato da iznova na neko vreme živi život ispunjen avanturama, nakon čega se budi i shvata da nije vredelo, kao i da je sve bio samo san. Kao i u slučaju Kalderonovog Sehimunda u dramskom delu *Život je san* (*La vida es sueño*), nakon svega fra Migelu ostaje samo sećanje na ljubav.

Roman predstavlja alegoriju grešaka i uspeha, istorijske sudbine Španije, i poziv na povratak intimi, na pokušaj spasenja duha i večnog usred svega prolaznog (Montesinos, 1969: 174).

LITERATURA

- Amoros, 2005: A. Amorós, *La obra literaria de don Juan Valera: la “música de la vida”*, Madrid: Castalia.
- Fereras, 1990: J. I. Ferreras, *La novela en el siglo XIX (desde 1968)*, Madrid: Taurus.
- Hulija, 1990: M. Juliá, “*Morsamor*, novela modernista”: *Draco*, número 2, (22.08.2012)
<http://rodin.uca.es:8081/xmlui/bitstream/handle/10-498/10100/1848864x.pdf?sequence=1>
- Litvak, 1983: L. Litvak, “La búsqueda de los orígenes. El reencuentro de las civilizaciones asiáticas en España 1870-1913”, en: Kossof D. (ed.), *Actas del VIII Congreso Internacional de Hispanistas*, (9.09.2012.)
http://cvc.cervantes.es/literatura/aih/pdf/08/aih_08_2_022.pdf
- Karanović, 2012: V. Karanović, „Teorija romana Huana Valere”, u: Maja Anđelković, *Savremena proučavanja jezika i književnosti*, Knjiga 2, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 219-227.
- Miraljes Garsija, 2006: E. Miralles García, *A la vuelta de una centuria: el romanticismo de Valera en Morsamor*, Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (22.08.2012)

<http://www.cervantesvirtual.com/obra/a-la-vuelta-de-una-centuria-el-romanticismo-de-valera-en-morsamor-0/>

- Montesinos, 1969: J. F. Montesinos, *Valera o la ficción libre*, Madrid: Castalia.
- Rubio Kremades, 2003: E. Rubio Cremades, *Los relatos fantásticos de Juan Valera*, Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (25.07.2012)
http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/vlr/01371185655691665220035/p0000001.htm#I_1
- Romero Tobar, 2003: L. Romero Tobar, „Introducción“, en: J. Valera, *Morsamor*, Sevilla: Fundación José Manuel Lara, pp. IX-LXXXI.
- Romero Tobar, 2003a: L. Romero Tobar, *La novela regeneracionista en la última década del siglo*, Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (25.07.2012.)
http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/vlr/12704969825609384109435/p0000001.htm#I_1
- Romero Tobar, 2003b: L. Romero Tobar, *Folclore y mitología en la novela del fin de siglo: Morsamor de Valera*, Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (25.07.2012.)
http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/vlr/78037391092358352454679/p0000001.htm#I_1
- Sanés Garsija, 2009: R. Sánchez García, *Valera, ingenio y mujer. El imaginario femenino en las novelas de Juan Valera*, Madrid: Visor Libros.
- Turston-Grisvold, 1996: H. Thurston-Grisvold, „La temática regeneracionista en el *Morsamor* de Juan Valera“: *Cincinnati Romance Review*, 15, 35-40. (20.07.2012.)
<http://www.cromrev.com/volumes/1996-VOL15/05-vol15-1996-Thurston.pdf>
- Valera, 2003: J. Valera, *Morsamor*, Edición, introducción y notas de Leonardo Romero Tobar, Sevilla: Fundación José Manuel de Lara.

Izdavač:

PI-PRESS

Za izdavača:

Dragana Pejić Ranđelović

Odgovorni urednik:

Sonja Žikić

Urednik edicije:

Vladimir Karanović

Lektura i korektura:

Marija Branković

Ilija Aleksov

Tehničko uređenje:

Milan Branković

Dizajn korica:

Andrej Jovanović

Štampa i distribucija:

PI-PRESS, Pirot, Đeram 32,

010/346-619

Tiraž: 1000

ISBN 978-86-6023-243-6

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.134.2-31

821.134.2.09-31 Валера Х.

ВАЛЕРА, Хуан, 1824-1905

Morsamor / Huan Valera ; sa španskog
prevela Katarina Krstić ; pogovor napisala
Mirjana Sekulić. - Pirot : Pi-press, 2012
(Pirot : Pi-press). - 292 str. ; 21 cm. -
(#Edicija #Klasici španskog realizma)

Prevod dela: Morsamor / Juan Valera. - Tiraž
1.000. - Morsamor Huana Valere: duhovni
testament književne generacije 1868. i
preteča generacije 1898.: str. 281-290. -
Bibliografija: str. 290-291.

ISBN 978-86-6023-243-6

a) Валера, Хуан (1824-1905) - "Морсамор"
COBISS.SR-ID 194189836